

การพัฒนาการเรียนรู้นบนพื้นที่สาธารณะของวัด
และชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น*
The Development of Learning on Public Spaces at Temples
and Communities around Kaen Nakhon Lake, Khon Kaen

สุทิพงษ์ สวัสดิ์ทา, สุทิพงษ์ อุพลเถียร และวิรัตน์ ทองภู
Sutipong Sawatta, Suttipong Upontean and Wirat Thongphu
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sutipong.saw@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเรียนรู้อประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น 2) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมรอบบึงแก่นนคร 3) ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้อประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม บนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาการเรียนรู้อของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะ โดยการจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 110 คน ระยะที่ 3 ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเรียนรู้อประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร เป็นการเรียนรู้อจากการบอกเล่าและสั่งสอนโดยปราชญ์ชุมชน แหล่งเรียนรู้อชุมชน จากวัดโดยพระสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ผ่านการเทศนาสั่งสอน กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา บุญประเพณี และจากจัดกิจกรรมภายในชุมชน
2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมรอบบึงแก่นนคร มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครือข่าย ขั้นตอนที่ 2 การระดมสมองออกแบบกิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 การ

*ได้รับบทความ: 19 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 31 มีนาคม 2569; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2569

พัฒนากิจกรรม ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ครอบคลุมการพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชน บริเวณรอบบึงแก่นนครจังหวัดขอนแก่น

3. การประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า ของกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชน บนพื้นที่สาธารณะภายใต้: กิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคันท (หลวงพ่อดวงแก้ว) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.86 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกข้อมีระดับประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด โดยด้านประสิทธิผล มีค่าร้อยละมากที่สุด เท่ากับ 97.20 รองลงมาได้แก่ ด้านประสิทธิภาพ และด้านคุณค่า โดยมีค่าร้อยละเท่ากับ 96.80 และ 96.60 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนาการเรียนรู้; พื้นที่สาธารณะ; บึงแก่นนคร

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the learning of history, arts and culture in public areas around Bueng Kaen Nakhon, Khon Kaen Province, 2) develop activities for learning history, arts and culture around Bueng Kaen Nakhon, and 3) evaluate the learning activities organized by temples and communities around Bueng Kaen Nakhon. This was an action research. The research was divided into 3 phases: Phase 1 studied the principles, concepts, and theories of developing learning, history, and arts and culture in public areas around Bueng Kaen Nakhon, Khon Kaen Province, through in-depth interviews with 22 key informants. Phase 2 developed learning of temples and communities in public areas by organizing activities with a target group of 110 people. Phase 3 evaluated the learning activities organized from a sample of 100 people. Data analysis used descriptive content analysis.

The results of the research found that:

1. Learning history and arts and culture in public areas around Bueng Kaen Nakhon is learning from stories and teachings by community scholars, community learning resources, from temples where monks provide knowledge through sermons, religious activities, merit-making traditions, and from organizing activities within the community.

2. The development of learning activities on history and arts and culture around Bueng Kaen Nakhon has 3 steps: Step 1: Networking, Step 2: Brainstorming and Design, Step 3: Development. All 3 steps cover the development of learning in public areas of temples and communities around Bueng Kaen Nakhon, Khon Kaen Province.

3. Evaluation of the efficiency, effectiveness and value of learning activities of temples and communities in public areas under: The activity of inviting Phra Sri Satta Nakhanahut (Luang Pho Phra Lab) in general that is at the highest level, accounting for 96.86 percent, with an average of 4.84. When considering each aspect, it was found that all items have the highest level of efficiency, with the efficiency aspect having the highest percentage, equal to 97.20, followed by the efficiency aspect and the value aspect, with the percentages equal to 96.80 and 96.60, respectively.

Keywords: learning development; public space; Bueng Kaen Nakhon

1. บทนำ

การศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องมือในการปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างความมั่นคงของประเทศชาติ ให้พร้อมเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันกับสังคมโลกการศึกษาตามทฤษฎีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเน้นทักษะการเรียนรู้ในขั้นที่สูงขึ้น โดยเฉพาะทักษะการประเมินค่าจะถูกแทนที่โดยทักษะการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ ผู้คนในสังคมจำเป็นต้องมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ต้องพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2560) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระบบโรงเรียน แต่ขยายไปสู่ การเรียนรู้นอกห้องเรียนและพื้นที่สาธารณะ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการเรียนรู้เปลี่ยนไป เช่น การเรียนรู้ผ่านดิจิทัล การเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา อย่างไรก็ตาม แหล่งเรียนรู้สาธารณะในประเทศไทยจำนวนมากยังขาดการพัฒนาเชิงระบบ ทั้งด้านการออกแบบพื้นที่และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในอนาคต (พีรตร แก้วลาย และทิพย์สุตา จันทร์แจ่มหล้า, 2561, หน้า 135-152)

ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งเรียนรู้มากกว่า 6,000 แห่ง ทั้งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและชุมชน ส่วนใหญ่เป็นพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ขนาดเล็ก มีการให้บริการและการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามพื้นที่กายภาพของแหล่งเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ถูกพัฒนาให้รองรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และขาดการวางแผนในการพัฒนาและดูแลพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้ของคนในอนาคต (Office of Knowledge Management and Development, 2017)

การพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น มีรากฐานเชิงประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน โดยสามารถอธิบายพัฒนาการได้อย่างเป็นระบบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในระยะแรก พื้นที่รอบบึงแก่นนครถือเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญ

ของชุมชนดั้งเดิมในเขตเมืองขอนแก่น ซึ่งมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งน้ำในการดำรงชีวิต บึงแก่นนครจึงมีได้เป็นเพียงแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันวัดในชุมชน เช่น วัดหนองแวง และวัดธาตุ ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งด้านศาสนา จริยธรรม และวิถีชีวิต นับเป็นรูปแบบเริ่มต้นของพื้นที่การเรียนรู้สาธารณะในบริบทสังคมไทย ต่อมาในระยะพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ได้ขยายตัวจากวัดสู่ชุมชนในลักษณะของการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต โดยอาศัยกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และค่านิยมของสังคมอีสาน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและฝังตัวอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชน เมื่อเข้าสู่ระยะการพัฒนาเมือง จังหวัดขอนแก่นได้รับการยกระดับให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้พื้นที่รอบบึงแก่นนครได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นพื้นที่สาธารณะของเมือง มีการจัดภูมิทัศน์และสร้างพื้นที่กิจกรรมเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ของประชาชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านนันทนาการ การท่องเที่ยว และกิจกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พื้นที่สาธารณะเริ่มมีบทบาทเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

ในระยะร่วมสมัย แนวคิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ส่งผลให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการใช้พื้นที่จริงเป็นฐานในการเรียนรู้ ดังนั้น พัฒนาการของการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะบริเวณรอบบึงแก่นนครจึงเป็นผลจากการเปลี่ยนผ่านจากวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้ สู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาไปสู่พื้นที่เรียนรู้สาธารณะเชิงบูรณาการในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ สถาบัน และวิถีชีวิตของผู้คนอย่างเป็นองค์รวม อันเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยิ่งยง

จากประเด็นดังกล่าวมานั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยการพัฒนาแบบการเรียนรู้ของวัดและชุมชนรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่นพร้อมทั้งการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม รอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจักเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคมจังหวัดขอนแก่นที่มีความหลากหลายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม บนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม รอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม บนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น มี 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล หลักการ แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม บนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 2 การพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะ มี 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้านประวัติศาสตร์และด้านศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะ โดยการจัดกิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคานหุต (หลวงพ่อบุญเหลือ) ร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น วัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร ระยะที่ 3 ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนรอบบึงแก่นนคร โดยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่า การพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร พบว่าเป็นการเรียนรู้ผ่านการบอกเล่าและสั่งสอนจากปราชญ์ภายในชุมชน แหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย วัดธาตุ พระอารามหลวง วัดกลาง วัดหนองแวง พระอารามหลวง วัดโพธิ์โนนทัน โฮมมุลมั่ง และบือบ้าน และการเรียนรู้จากวัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ผ่านการเทศนาสั่งสอน ผ่านกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา บุญประเพณีต่างๆ ผ่านกิจกรรมได้ที่รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (เทศบาลนครขอนแก่น, ชุมชน) และหน่วยงานเอกชน รูปแบบการเรียนรู้ของวัดและชุมชนรอบบึงแก่นนคร สามารถทำได้โดยการพิจารณาองค์ประกอบหลายด้านที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการศึกษา การอนุรักษ์ วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน โดยสามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ วัดในพื้นที่รอบบึงแก่นนครประกอบด้วย วัดธาตุ พระอารามหลวง วัดกลาง วัดหนองแวง

พระอารามหลวง วัดศรีธาตุ และวัดโพธิ์โนนทัน มีบทบาทสำคัญโดยเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญต่างๆ การทำบุญและแหล่งเรียนรู้ ภาวาท ที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น 2) การถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุและพระสงฆ์ พระสงฆ์และผู้อาวุโสในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นใหม่ โดยการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมตามบุญประเพณีฮีต 12 การจัดกิจกรรมศึกษาภายในชุมชนและการเทศนาหลักธรรมคำสอนที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตช่วยสร้างความเข้าใจลึกซึ้งในคุณค่าของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) การร่วมกิจกรรมของชุมชน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น งานประเพณีและการทำบุญต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรมไม่เพียงแต่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน แต่ยังทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ช่วยสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง และ 4) การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมเป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่สำคัญ เพราะในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเทคโนโลยีช่วยให้ผู้คนเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้นสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์ได้ เทคโนโลยีจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

สรุป แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้นบนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) การมีเครือข่ายการเรียนรู้/ความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหรือจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม 3) การยกระดับต่อยอดกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ และ 4) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้นบนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น

2. การพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการจัดกิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคันท (หลวงพ่อพระลับ) 3 ชั้นตอน ดังนี้

2.1 การสร้างเครือข่าย (Connection) เครือข่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย (1) วัดรอบบึงแก่นนคร ได้แก่ วัดธาตุ (พระอารามหลวง) วัดกลาง วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) วัดศรีธาตุ วัดโพธิ์โนนทัน วัดนันทิการาม และวัดศรีนวล (2) ชุมชนรอบบึงแก่นนคร ได้แก่ ชุมชนวัดธาตุ ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดหนองแวง ชุมชนบ้านตุม ชุมชนโนนทัน ชุมชนวัดนันทิการาม และชุมชนวัดศรีนวล (3) สถานศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และโรงเรียนการกุศลวัดหนองแวงพระอารามหลวง และ (4) หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ชมรมสตรีอาเซียนเทศบาลนครขอนแก่น สมาคมส่งเสริมผ้าไทย จังหวัดขอนแก่น สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น พ่อค้า ประชาชน นักท่องเที่ยว

2.2 ระดมสมองและออกแบบ (Analysis) ได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดีจาก พระสงฆ์วัดธาตุ พระอารามหลวง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ตัวแทนจากชุมชนบริเวณบึงแก่นนคร ทั้ง 5 ชุมชน ร่วม ประชุม ออกแบบ กิจกรรม วางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคันท (หลวงพ่อพระลับ) โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดหนองแวง พระอารามหลวง ขบวนเคลื่อนตามถนนรอบบึงแก่นนคร ผ่านชุมชนหนองแวง วัดกลาง ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดธาตุ และเคลื่อนเข้าสู่วัดธาตุ พระอารามหลวง แห่รอบโรงพระอุโบสถ แล้วนำประดิษฐานพระศรีสัตนาคันท (หลวงพ่อพระลับ) ไว้ภายในโรงพระอุโบสถวัดธาตุ พระอารามหลวง

2.3 การพัฒนา (Development) คณะผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการจัดกิจกรรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการเคลื่อนขบวนตามถนนรอบบึงแก่นนครผ่านชุมชนวัดหนองแวง วัดกลาง ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดธาตุ เข้าสู่วัดธาตุ พระอารามหลวง มีประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างดี แล้วได้นำรถชมขบวนตลอดสองข้างฝั่งถนน และรับฟังการบรรยายขบวนจากรถประชาสัมพันธ์ พร้อมได้นำน้ำดื่ม น้ำหวาน น้ำอัดลม ขนม ลูกอม มาไว้มอบให้แก่ผู้เข้าร่วมขบวนแท้ ตามจุดหน้าบ้านของตนเอง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การเคลื่อนขบวนแห่จากหนองแขวง พระอารามหลวง ผ่านวัดกลาง และชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดกลาง และชุมชนวัดธาตุ

ภาพที่ 3 การเคลื่อนขบวนแห่เข้าสู่บริเวณวัดธาตุ พระอารามหลวง

สรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้านประวัติศาสตร์และด้านศิลปวัฒนธรรม บนพื้นที่ สาธารณะภายใต้กิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคนหุต (หลวงพ่พระลับ) มีเครือข่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย 1) วัดรอบบึงแก่นนคร ได้แก่ วัดธาตุ (พระอารามหลวง) วัดกลาง วัดหนองแขง (พระอารามหลวง) วัดศรีธาตุ วัดโพธิ์โนนทัน วัดนันทการาม และวัดศรีนวล 2) ชุมชนรอบบึงแก่นนคร ได้แก่ ชุมชนวัดธาตุ ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดหนองแขง ชุมชนบ้านตุ้ม ชุมชนโนนทัน ชุมชนวัดนันทการาม และชุมชนวัดศรีนวล 3) สถานศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และโรงเรียนการกุศลวัดหนองแขงพระอารามหลวง 4) หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ชมรมสตรีอาเซียนเทศบาลนครขอนแก่น สมาคมส่งเสริมผ้าไทย จังหวัดขอนแก่น สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น พ่อค้า ประชาชน นักท่องเที่ยว โดยที่การจัดกิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคนหุต (หลวงพ่พระลับ) มีจุดเริ่มต้นที่วัดหนองแขง พระอารามหลวง ขบวนเคลื่อนตามถนนรอบบึงแก่นนคร ผ่านชุมชนหนองแขง วัดกลาง ชุมชนวัดกลาง ชุมชนวัดธาตุ และเคลื่อนเข้าสู่วัดธาตุ พระอารามหลวง แห่รอบโรงพระอุโบสถ แล้วนำประดิษฐานพระศรีสัตนาคนหุต (หลวงพ่พระลับ) ไว้ภายในโรงพระอุโบสถวัดธาตุ พระอารามหลวง

3. การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น พบว่า การประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่า ของกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะภายใต้กิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคนหุต (หลวงพ่พระลับ) โดยภาพรวมในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.86 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกข้อมีระดับประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด โดยด้านประสิทธิผลมีค่าร้อยละมากที่สุด เท่ากับ 97.20 รองลงมาได้แก่ ด้านประสิทธิภาพ และด้านคุณค่า โดยมีค่าร้อยละเท่ากับ 96.80 และ 96.60 ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนครจังหวัดขอนแก่น จากผลการศึกษา พบว่า เป็นการเรียนรู้ผ่านการบอกเล่าและสั่งสอนจากปราชญ์ภายในชุมชน ผ่านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ชุมชน และผ่านการเรียนรู้จากวัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ผ่านการเทศนาสั่งสอน ผ่านกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา บุญประเพณีต่างๆ ผ่านกิจกรรมได้ที่รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน สอดคล้องกับวิทยา ทองดี และคณะ (2564, หน้า 259-276) ที่ศึกษารูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ

และการออกแบบเมืองขอนแก่น พบว่า กระบวนการเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ของชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกที่เป็นตัวแปรที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) การค้นพบสภาพความเป็นจริง 2) การสะท้อนความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ 3) การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม และ 4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับพริชา บุญประสงค์ (2562, หน้า 31-48) ที่ได้ศึกษาอัตลักษณ์ของถิ่นที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่าในเขตเมืองเก่า พบว่า อัตลักษณ์ของถิ่นที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่าในเขตเมืองเก่า เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนต่อการเปลี่ยนแปลงและการสูญหาย ในขณะที่เมืองเกิดการพัฒนา การกระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงควรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงไปกับมิติสัมพันธ์ของกระบวนการและองค์ประกอบของเมืองเก่าทั้งด้านกายภาพ กิจกรรมและประโยชน์ใช้สอย ประเพณีและวิถีชีวิตที่สอดคล้องไปกับถิ่นที่นั้นๆ

2. การพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น จากผลการศึกษาพบว่า ดำเนินการวิจัยโดยการจัดกิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคันทุต (หลวงพ่อบุญศรี) มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครือข่าย (Connection) ขั้นตอนที่ 2 ระดมสมอง และการออกแบบ (Analysis) ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ ครอบคลุมการพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนครจังหวัดขอนแก่น สอดคล้องกับนันทินันท์ สมคิด และพระสุธีรัตนบัณฑิต (2562, หน้า 318-333) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และการมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมความคิดร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน

3. จากผลการวิจัยพบว่า การประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า ของกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะภายใต้: กิจกรรมอัญเชิญพระศรีสัตนาคันทุต (หลวงพ่อบุญศรี) โดยภาพรวม ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จนี้เกิดจากการดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน ตั้งแต่ระดับวัด ชุมชนรอบบึงสถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการรับรู้และตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ โดยทุกภาคส่วนได้ร่วมกัน ระดมสมองและออกแบบกิจกรรมอัญเชิญหลวงพ่อบุญศรี ทำให้กิจกรรมมีความสอดคล้องกับความต้องการและวิถีของคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมนี้ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งนี้กิจกรรมไม่ได้เป็นเพียงการแห่พระ แต่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้จากพระสงฆ์และปราชญ์ชาวบ้านสู่คนรุ่นใหม่ ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของคนขอนแก่นผ่านการปฏิบัติจริงบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร สอดคล้องกับการวิจัยของวิทยา

ทองดี และคณะ (2564, หน้า 259-276) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบชุมชนสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ และการออกแบบเมืองขอนแก่น พบว่า กระบวนการในการเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ของชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เป็นตัวแปรที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การค้นพบสภาพความเป็นจริง ได้แก่ การปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตน 2) การสะท้อนความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์คนขอนแก่นผ่านเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ 3) การตัดสินใจเลือกวิถีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม ผ่านกิจกรรมการประชุม เสวนา หาข้อตกลงร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายและ 4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

การพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย การระดมสมองออกแบบกิจกรรม และการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นควรกำหนดให้มโนนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่าย การระดมสมองออกแบบกิจกรรม และการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ ในแผนปฏิบัติงานประจำปี เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และก่อให้เกิดพื้นที่ในการเรียนรู้ภายในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนครจังหวัดขอนแก่น มีส่วนช่วยให้คนภายในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของตน ดังนั้น เทศบาลนครขอนแก่นควรจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ในกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการเรียนรู้ของวัดและชุมชนรอบบึงแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น สามารถทำได้โดยการพิจารณาองค์ประกอบหลายด้านที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการศึกษา การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน โดยสามารถแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านที่ 2 การถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุและพระสงฆ์ ด้านที่ 3 การร่วมกิจกรรมของชุมชน และด้านที่ 4 การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นที่สาธารณะของวัดและชุมชนบริเวณรอบบึงแก่นนครจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) การมีเครือข่ายการเรียนรู้/ความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) การระดมสมองออกแบบกิจกรรม 3) การพัฒนากิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ ผลการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่า ของกิจกรรมการเรียนรู้ของวัดและชุมชนบนพื้นที่สาธารณะภายใต้กิจกรรมอัญเชิญ พระศรีสัตนาคนหุต (หลวงพ่อบุญรอด) โดยภาพรวม ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.86 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

นันทนิษฏ์ สมคิด และพระสุธีรัตนบัณฑิต. (2562). แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัด จันทบุรี. *วารสารมหาจุฬารวชาการ*, 6(ฉบับพิเศษ), 318-333.

พีรตร แก้วลาย และทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า. (2561). สภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้สาธารณะรูปแบบใหม่: การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้และผลกระทบที่มีต่อรายละเอียดโครงการ ที่ว่าง และ สถาปัตยกรรมศูนย์ความรู้ร่วมสมัย. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 15(2), 135-152. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jars/article/view/167939/120949>

- พริยา บุญประสงค์. (2562). อัตลักษณ์ของถิ่นที่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่า
ในเขตเมืองเก่า. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 16(2), 31-48.
<https://doi.org/10.56261/jars.v16i2.175256>
- วิทยา ทองดี, สุรพล พรหมกุล, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, สมควร นามสีฐาน และพันทิวา ทับภูมิ. (2564). รูปแบบ
การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ และ
การออกแบบเมืองขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(3), 259-276.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน
กราฟฟิค.
- Office of Knowledge Management and Development. (2017). *The 20-year strategic integration
of museum and learning center plan (2019-2039)*. Bangkok: Office of Knowledge
Management and Development.

